

досвідами та більшовицькими гаслами і не законослухняне, а влада не користується авторитетом [3, с. 94-95].

Загалом, таке історичне джерело, як формулярний список Г. Врублевського надає важливу інформацію про професійний рівень та соціальний статус управлінця місцевого рівня у добу гетьманату.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Українська революція (1917-1921) в іменах: вінницькі сторінки: біограф. довід. / упоряд. Т. Р. Каросева, відпов. за вип. Ю. А. Зінько; Вінниц. ОДА, Вінниц. обл. рада, Вінниц. держ. пед. ун-т ім. М. Коцюбинського. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 320 с.
2. ЦДАВО України, ф. 1793, оп. 1, спр. 96.
3. Подільський губернський староста Сергій Кисельов (1877-1937) у документах епохи /Автори-упорядники: О. М. Кравчук, І. І. Ратушняк, К. В. Завальнюк. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. 282 с.

Кравчук Олександр

З ІСТОРІЇ ДИПЛОМАТИЧНОЇ МІСІЇ Л. ЦЕГЕЛЬСЬКОГО ДО ЧЕХОСЛОВАЧЧИНИ У 1919 Р.

Важливим завданням вітчизняної історичної науки є дослідження відносин України із центральноєвропейськими державами у новітній період, зокрема, із Чехословацькою республікою (ЧСР). Незважаючи на вивчення окремих аспектів зазначеної теми (І. Дацьків [1], В. Очеретяний [3], О. Павлюк [4], Д. Свобода [5], В. Соловійова [6] та ін.), вона залишається недостатньо розкритою. Метою даної статті є висвітлення одного із аспектів відносин України і Чехословаччини – дипломатичної місії Л. Цегельського до Праги у 1919 р.

Встановлення дипломатичних відносин з ЧСР, провідні політики «якої ще з дореволюційних часів мали виразні українські симпатії і водночас дотримувались антантівської зовнішньополітичної орієнтації», належало до важливих завдань дипломатії «Другої» УНР [6, с. 60].

Отримавши інформацію, «що відношення до полонених Українців в Чехії чисто братерське» і вони «мають усе що їм потрібно, як з боку годівлі, так і з боку медичного погляду» (тут і далі цитуємо мовою документу), Голова Ради Міністрів та міністр закордонних справ УНР В. Чехівський 31 грудня 1918 р. висловив вдячність за це у спеціальній відозві до уряду ЧСР [9, арк. 15, 24-24 зв., 27]. Згодом, 14 січня 1919 р., повіреним у справах (charged'affaires) УНР в Чехословаччині був призначений відомий громадсько-політичний діяч М. Славінський, який добре володів всіма слов'янськими мовами і був знайомий з президентом Чехословаччини Т. Г. Масариком. Перед ним було поставлене завдання здобути політичну підтримку Чехословаччини, зокрема, її президента Т. Г. Масарика у налагодженні відносин з Антантою, й позитивному вирішенні питання військових поставок [6, с. 61; 8, арк. 1; 10, арк. 42].

Наскільки українські політики розраховували на допомогу ЧСР свідчить інтерв'ю В. Чехівського київському виданню «Трибуна» 25 січня 1919 р., у якому він підкреслив, що з «прилученням Галичини до України межі України та Чехословаччини сходяться. Крім того, економічні, культурні та інші інтереси цих народів

вимагають встановлення між ними федеративного зв'язку на основі повної незалежності кожного народу» [6, с. 61].

Після отримання згоди Т.Г. Масарика на встановлення дипломатичних відносин, 2 лютого 1919 р. Надзвичайна дипломатична місія УНР прибула до Праги [5, с. 13; 4, с. 68]. Місія фігурувала в офіційному переліку акредитованих у ЧСР представників дипломатичного корпусу і користувалася усіма відповідними привілеями [6, с. 62; 11, арк. 94-95].

Очевидно, українські дипломати не одразу розгорнули свою діяльність, що обумовило необхідність направлення Директорією УНР до Праги ще одного працівника зовнішньополітичного відомства – Лонгина Цегельського. Як і М. Славінський, він особисто знав Т. Г. Масарика, адже як і він був напередодні світової війни депутатом австрійського парламенту. Із 9 листопада 1918 р. Л. Цегельський працював заступником державного секретаря закордонних справ ЗУНР, згодом – заступником міністра закордонних справ УНР [1, с. 109, 113].

За спогадами Л. Цегельського, візит до Праги відбувся у лютому 1919 р. Про нього він звітував на засіданні уряду ЗОУНР 20 березня 1919 р. [7, арк. 124; 2, с. 87-89] і описав у мемуарах «Від легед до правди», виданих у 1960 р. Зокрема, у спогадах він розповів про отримання згаданого дипломатичного доручення у Вінниці, що 2 лютого 1919 р. стало тимчасовою столицею УНР. Він подав своє враження від населеного пункту: «Винниця гарне місто. Ріка Бог перетинає його. Широкий Бог шумить по камінних бовдурах, робить пороги. Просторі вулиці, що ведуть до залізничного двірця, висаджені рядами осокорів та платанів. Кора на них гладка та п'ятниста – темна з ясними жовтими п'ятками, наче шкіра великого вужа-давуна. Взагалі фльора... в південній Київщині та південному Поділлі дише вже дещо Південним. Кавуни, баклажани, помідори, величезні соняшники, липи, клени, явори, черемхи, тополі, осокори та плятани. Вулиці не увінчалися успіхом. ... Треба якось дістатися Тернопіль. Мова на вулицях переважно українська ...» [12, с. 303].

Згадуючи зустріч з членами Директорії УНР, Л. Цегельський зауважив відсутність єдності серед них. «Одиноким, що не подавав виду знеохоти, чи зневіри, був Петлюра», констатував автор. У розмові з Л. Цегельським, С. Петлюра зауважив, «що Україні треба допомоги від Аліянтів, головню від Франції, що стала рішальною силою в Європі. Заходи місії генерала Грекова ... у французького коменданта Одеси не увінчалися успіхом. ... Треба якось дістатися просто до рішальних французьких чинників» [12, с. 304].

Далі Л. Цегельський згадував поставлене С. Петлюрою завдання:

«–Ви ... знайомі добре, як я чув, з Масариком та іншими Чехами, ще з парламенту. Чи не піднялися б Ви поїхати від Директорії до Чехії, в місії до президента Масарика та до чеського уряду, шукати їх посередництва до Франції і до Вилсона. Щоправда, Винниченко волів би говорити з Леніном та Чічериним, але я, Андрієвський та Макаренко маємо іншу думку. Нам треба спертися об Захід, на Аліянтів. Ви знаєте добре наші відносини і знаєте також Масарика та інших чеських політиків. Їдьте до Праги, як наш спеціальний посол,

шукати зв'язку, визнання та помочі. А до того в Чехії є фабрика гармат та амуніції [Ш]коди. В нас скоро не стане зброї ні амуніції. Ми додамо Вам фахівця-експерта від артилерії. З ним разом поїдете та допоможете йому розмовитися із Чехами ... « [12, с. 304].

Л.Цегельському надано «повноважність» «спеціально уповноваженого посла» від Директорії Української Народної Республіки з місією до президента Чесько-Словацької Республіки – Масарика, та до влади в Празі взагалі». Крім того, В. Чехівський доручив Л. Цегельському «ще другу місію» – «відвідати посольства Української Народної Республіки у Відні, Празі і в Берліні та поінформувати їх про положення в Україні» [12, с. 304].

Л.Цегельський не вважав місією легкою, оскільки «Аліанти гляділи на Україну (Придніпрянщину) як на частину неподільної Росії, що була союзником Аліантів у світовій війні» [12, с. 304].

У згаданому звіті засідання уряду ЗОУНР у березні 1919 р. повідомляється про аудієнцію М. Славінського і Л. Цегельського у Т.Г. Масарика, що дозволяє зробити припущення про скоординовану діяльність представників Західної та Наддніпрянської України [2, с. 88].

У протоколі засідання уряду ЗОУНР відзначалося, що при зустрічах з чеськими політиками був «у всіх загальний настрій добрий, повітанє було дуже тепле» [2, с. 89].

Одним із питань, що обговорювалося на аудієнції у президента Т.Г. Масарика, була ідея слов'янської федерації. Погляди на це питання Т.Г. Масарика, Л. Цегельський не згадував. У протоколі лише констатовано: «Щодо федерації слов'янської також уявляв собі пос.[ол] Цегельський, що вона мусит творити ся від заходу» [2, с. 88].

Президент ЧСР піднімав питання державної приналежності Закарпаття. «Масарик заявив щодо угорської України – щоби ми, Українці, зайняли її, але не займете Ви, займемо ми. Запевнив про симпатії Чехів до Українців», зауважувалося у протоколі засідання уряду ЗОУНР [2, с. 88].

Також Л. Цегельський спробував за допомогою чехословацького президента здобути підтримку Антанти у конфлікті ЗОУНР і Польщі. Він «просив, щоб Масарик звернув увагу Антанти на розв'язку польсько-українську, бо абсорбуючи нас, ослаблює протибольшевицький фронт. ...» [2, с. 88].

На переконання Л. Цегельського, «Думкою Масарика і Бенеша, а тим самим і чеської держави є конечність сотворення української самостійної держави». Також політик констатував, що президент ЧСР «Накінець згодив ся, щоб українцям дати муніцію» [2, с. 88].

Після цих контактів, 25 лютого 1919 р. Т.Г. Масарик повідомив Е. Бенешу, що шукає кандидатів на посади представника ЧСР до Києва [13, с. 83].

Більш конкретно можливу чехословацько-українську співпрацю у військовій сфері Л. Цегельський обговорив з міністром оборони ЧСР В. Клофачем. У звіті на засіданні уряду ЗОУНР Л. Цегельський зауважив: «Можна у них купити 40.000 російських набоїв гарматних. Гармати і машинові кріси могли-би бути готові щойно за 5 місяців. ...» [2, с. 88].

За допомогою політиків ЧСР Л. Цегельський «дістався до французького маршала Пелле...» (голова французької військової місії в Чехословаччині – авт.), з яким «мав довші розмови про українське питання, а маршалові Пелле я предположив меморіал про Україну, як важливу проблему Сходу Європи. Я і чеські політики помогли мені зацікавити маршала Пелле питанням української державности і він обіцяв представити справу зі своєї сторони прихильно своїй владі в Парижі. Коли опісля Франція зацікавилася Петлюрою, то в цьому заважила чимало опінія маршала Пелле...» [12, с. 305].

Про суть переговорів з чехословацькими політиками у торговельних справах Л. Цегельський на засіданні уряду ЗОУНР відзначив наступне: «Чехи жадали звороту цистерн. При товарообміні домагаються чехи передовсім збіжа, омасти, а щойно втретє – нафти. В справах вугля обіцяло нам міністерство робіт публичних 600 вагонів вугля. – Чехи могли-би дати мануфактуру – черевиків, мундирів» [2, с. 88]. Фактично Л. Цегельський підготував ґрунт для укладення торговельної угоди, підписаної ЧСР і ЗОУНР 11 квітня 1919 р. [4, с. 70].

Таким чином, Л.Цегельський відіграв важливу роль у налагодженні дипломатичних відносин Чехословаччини та України у 1919 р. Обставини його дипломатичної діяльності в ЧСР потребують подальшого вивчення.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Дацьків І. Б., Полич М. І. Лонгин Цегельський в історії української дипломатії (до 140-річчя від дня народження). // УІЖ. 2015. №3. С. 108-121.
2. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Документи і матеріали. Т. 2. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2001. Т. 2. 712 с.
3. Очеретяний В. Дипломатична діяльність М. Славинського в період Директорії УНР 1919-1920 рр. // Мандрівець. 2007. №3. С. 22-28.
4. Павлюк О. Українсько-чехословацька конфедерація? (З історії взаємин УНР і ЧСР у 1917-1921 рр.) // Київська старовина. 1999. №1.65-77.
5. Свобода Д. Початок новітніх чесько-українських відносин // Український журнал. Прага, 2007. №11. С. 12-13.
6. Соловйова В. В. Українська дипломатія у країнах центральної Європи 1917-1920 рр. Донецьк: ТОВ «Юго-Восток, Лтд», 2004. С. 60.
7. ЦДАВО України, ф. 3505, оп. 1, спр. 12.
8. ЦДАВО України, ф. 3519, оп. 1, спр. 9.
9. ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 1, спр. 51.
10. ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 203.
11. ЦДАВО України, ф. 3696, оп. 2, спр. 278.
12. Цегельський Лонгин Від легенд до правди. Спомини про поділ зв'язані з Першим листопадом 1918 р. Нью-Йорк-Філадельфія: Видавн. «Булава», 1960. 317 с.
13. Korespondence T. G. Masaryk – Edvard Beneš 1918-1937. Editoři D. Hájková-V. Quagliatová-R. Vašek. Praha: Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i., 2013. 484 s.